

आधार वन्न सक्दछ। मकैलाई विकासको इन्जिनको रूपमा ग्रहण गरेमा मात्रै पशुपालन लगायत अन्य कृषिजन्य व्यवसायले गति प्राप्त गर्न सक्दछन। अर्थपूर्ण विकास हासिल गर्ने हो भने, युवा स्रोतको प्रभावकारिता र कृषि जानकारीको उपलब्धता को आवृत्ति नै सर्वोपरि महत्त्वपूर्ण हुन्छ।

साधारणतया, मकै मौसमी र बेमौसमी दुवै समयमा उत्पादन गर्न सकिन्छ साथै यस्को माग दुवै मौसममा बढी नै भएको पाईन्छ। बेमौसमी उत्पादन गर्दा अरु तरकारी बालीलाई जस्तो धेरै हेरचाह आवश्यक पर्दैन। अरु बालीको तुलनामा मकैको उम्रने क्षमता बढी हुन्छ, जसको कारण बीउको नोक्सान हुने सम्भावना कम हुन्छ। मकैलाई अन्यबाली जस्तो विशिष्टिकृत भन्डारण आवश्यक पर्दैन, बजार सम्म पुर्याउनको लागि पनि सजिलो हुन्छ। मकै तरकारी बाली जस्तो छोटो समयमै विप्रीइहाल्दैन। मकै छोटो समय अवधिमा उत्पादन हुने हुँदा, एकै वर्षमा एकै जमिनमा अरु बालीहरुलगाउन सकिन्छ। जसले गर्दा प्रति एकाइ जमिन को उत्पादकत्व तुलनात्मक रूपमा बढी हुन्छ।

आधुनिकीकरणको प्रविधि प्रयोग गरि लाईनमा मकै रोप्ने विधि उपयोग गरेको अवस्थामा मकै संगै अन्य बालीहरु जस्तै बोडी, मास, भटमास, सिमि जस्ता कोसेबाली तथा काउली, बन्दा, टमाटर जस्ता तरकारी बाली लगाइ दोहोरो आमदान लिन सकिन्छ। हरियो मकै विक्री नभएमा मकैलाई पुर्ण सुकेको अवस्थामा भाँचन सकिन्छ जसकारण मकै कुहिने सम्भावना रहदैन।

मकैमा आधारीत रहि सयौं प्रकारका व्यवसायहरु संचालन गर्न सकिन्छ। ति मध्ये विउ उत्पादन तथा प्रशोधन व्यवसाय, दाना उद्योग, बेकरी व्यवसाय, विस्कुट उद्योग, हर्लिकस उद्योग, डेक्स्ट्रोस/ग्लुकोज उद्योग, मकैको तेलमिल, स्टार्चमिल, फ्रुक्टोज कर्न सिरप उद्योग, लिटो उद्योग, कर्नफ्लेक्स उद्योग, मेडीकल स्पीरीट उद्योग, सिल्क टी र वेवीकर्न उद्योग, आइसक्रीम उद्योग, मकैको परिकार सर्भ गर्ने क्याफेहरु, चिजवल्स तथा कर्नपफिंग, कर्नमार्ट, सेरेल्यक आदी प्रमुख व्यवसायहरु हुन सक्दछन। सिन्धुपाल्चोकको जमिनलाई पनि चक्लावन्दी खेतीको लागि यान्त्रीकरणमैत्री हुने गरी गहा सुधार गराउदै व्यवसायीक मकै खेतीको आधुनिककरण गर्न सकिएमा निर्धारित जोन क्षेत्रको आर्थिक वृद्धि गर्नका निमित्त मकै एक अद्भुत बाली ठहरिन सक्दछ।

स्वास्थ्यमा मकैको महत्व

मध्यपहाडी क्षेत्रमा भएको खेतीयोग्य जमिनको करिब ७८% भाग मकैले ओगटेको छ। यसै तथ्यांकलाई आधार मानेर विप्लेषण गर्ने हो भने यो बालीले नेपालमा कति महत्वपूर्ण स्थान ओगटेको छ भनेर सहजै आंकलन गर्न सकिन्छ। पर्याप्त तथा पोषण युक्त खाद्यान्नका अभावले हाम्रो देशका विभिन्न जिल्लाहरुका महिला, बालबालीका र वृद्ध-वृद्धाहरु कुपोषणको समस्याबाट ग्रसित भईरहेका तथ्यांक हरु पनि हामिसंग छन। यस सन्दर्भमा गुणस्तरिय र प्रोटीन युक्त मकै (Quality Protein Maize) खेती गर्न सकेमा कुपोषणको समस्या बाट छुटकारा लिन सकिन्छ। गाइवस्तुलाई घाँसको रूपमा खुवाउदा दुध उत्पादनमा वृद्धि हुनुका साथै कुखुरा तथा बंगुरलाई खुवाउदा मासुको उत्पादनमा पनि उल्लेखनिय वृद्धि हुने भएकोले यस्तो मकैको प्रयोगबाट किसानहरुले प्रशस्त आर्थिक लाभ लिन सक्दछन।

त्यसैगरि मकैका अन्य फाइदालाई पनि बेवास्ता गर्न सकिँदैन। हरियो मकै स्वादिलो हुन्छ र यो प्राय सबैले रुचाउने गर्दछन। मकै स्टार्च लगायतका शक्तिदायक कार्बोहाइड्रेटहरुले भरिएको हुन्छ, त्यसैले संसारैभरीका धेरै व्यंजनहरुमा व्यापक रूपले विभिन्न स्वाद अनुरूप मकैको प्रयोग गरिन्छ। बुद्धोपनि सदमा रजोगुण तथा तमोगुणको "अहं" माथी विजय प्राप्तगर्न; वात, पित्त र कफलाई सन्तुलित गर्न; चित्त वृत्तिहरुको निरोध गर्न र सम्प्रज्ञात शान्ती हासिल गर्नको लागि समग्र ध्यानीहरुले "आयु, सत्व, बल, आरोग्य, सुख तथा प्रीतीकारक,

सरस, स्नीग्ध र स्थीर" अन्नहरुको राजा मकै ग्रहण गरून भनि लेखिएको छ। आयुर्वेदका अनुसार मकै तृसीदायक, वातकारक, कफ तथा पित्तनाशक तथा भोक जगाउने अन्न हो। मकै ले पाचनप्रणालीको सुधार गर्न महत्त्वपूर्ण भूमिका खेली आन्द्रालाई आराम दिन्छ। मकै फाइवरले भरिएको हुन्छ जसले पाचन समस्याहरु जस्तै कब्जियत लगायत बाट छुटकारा पाउन मद्दत गर्दछ।

मकैमा भिटामिन 'इ' लगायत अन्य एन्टीअक्सीडेन्टहरु प्रशस्त मात्रामा हुन्छन् जसले हाम्रो शरीरमा उत्पादन हुने रोगकारक फ्रि रेडिकल्सबाट मुक्त गर्न महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्दछन्। आफ्नो छाला सुन्दर होओस भन्ने सबैले चाहेकै हुन्छन। दैनिक रूपमा एक-दुइ मुठी मकै को आनन्द लिनेहरुलाई आफ्नो छालाको कान्ती प्रति कुनै गुनासो रहदैन। मकैको प्रयोगले हाम्रो छाला कोमल हुनुका साथै रोग प्रतिरोधी क्षमता बढ्ने, घाउ खटीरा नआउने र बुढ्यौलीका लक्षण छिटो नदेखिने हुन्छ। क्यान्सर जन्य रोगहरुसंग लड्नको लागि पनि मकैको सेवनलाई सिफारीस गरिएको छ।

काँचो मकैलाई छोडाएर गेडा पानीमा भिजाउने अनि अर्को दिन उक्त पानीलाई छानेर पानीमा मिश्री मिलाएर खनाले पिसाब पोल्ने जस्ता समस्या कम हुन्छन् भनिएको छ। मकै उसिनेको पानी खानाले विभिन्न रोगहरु लागेको वेला घटीरहेको रोग प्रतिरोधी क्षमता बढ्ने गर्दछ। यस्तो पानीले रगतमा प्लेटलेट्स को मात्रालाई उल्लेख्य रूपमा वृद्धि गरिदिन्छ। मकैको खोईलालाई पानीमा उमालेर छानेको झोल खान सकिन्छ। यसले पाईन्स ठिक हुन सहयोग गर्छ। त्यस्तो झोल खान सकिँदैन भने मुख कुल्ला गर्न सकिन्छ, दन्तहर्षा ठिक गर्छ। स्वास गन्हाउनेहरुलाई पनि मकैका खोइलाको उमालेको झोलले कुल्ला गर्न सुझाव दिईएको छ। जापान-कोरिया तिर चाईनिज औषधीको रूपमा खोईलाको विक्री वितरण हुने गर्दछ।

सन्दर्भ सामाग्रीहरु:

Abate, T., Shiferaw, B., Menkir, A., Wegary, D., Kebede, Y., Tesfaye, K., Kassie, M., Bogale, G., Tadesse, B., & Keno, T. (2015) Factors that transformed maize productivity in Ethiopia. *Food Security*, 7(5), 965–981. <https://doi.org/10.1007/s12571-015-0488-z>

FAOSTAT_data_2-23-2020. (n.d.)

FICCI (2018). *Maize vision 2022. Federation of Indian Chamber of Commerce and Industry. Agriculture Division Federation House, Tansen Marg New Delhi -110001, India*

Hasanudin, K., P. Hashim & S. Mustafa (2012). *Corn Silk (Stigma Maydis) in Healthcare: A Phytochemical and Pharmacological Review. Molecules* 2012, 17, 9697-9715; doi:10.3390/molecules17089697.

Kibaara, B. W. (2005) *Tecnical Efficiency in Kenya's Maize Production: An application of the stochastic frontier approach: Unpublished MSc. Thesis of Colorado State University, Fort Collins Colorado.* 96.

Paudyal, K. R., Ransom, J. K., Rajbhandari, N. P., Adhikari, K., Gerpacio, R. V., & Pingali, P. L. (2016) *Maize in Nepal: production systems, constraints, and priorities for research.* 1–56.

RS1753_मकै ज्ञान लहर, २०७१ वर्ष ३ अंक २(1)(1).pdf. (n.d.).

RS3032_रामपुर हाईब्रिड-२ मकैखेती प्रविधि.pdf. (n.d.).

Vijitha, T. .P & Saranya, D. (2017) *Corn silk- a medicinal boon. International Journal of ChemTech Research CODEN (USA): IJCRGG, ISSN:0974-4290,ISSN(Online):2455-9555.Vol.10 No.10, pp 129-137.*

सम्पर्क:

प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना

परियोजना कार्यान्वयन इकाई

सिन्धुपाल्चोक फो.नं. ०११-६२०३७०

मकैको महत्व, मकै जोनको दृष्टिकोण र कृषिको आधुनिकीकरण

प्रस्तुती:

तिवारी, ग्रेस। वि. एस्सी. एग्री इन्टर्न अफीसर, वन्जारा, सुनिल। वि. एस्सी. एग्री इन्टर्न अफीसर, गुरुंग, नवराज। एग्रीकल्चर अफीसर पौडेल, प्रकाश। सिनियर एग्रीकल्चर अफीसर प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना परियोजना कार्यान्वयन इकाई, सिन्धुपाल्चोक

परिचय:

एकाइसौं शताब्दीको मध्यतिर नै औद्योगिकरणको मुख्य नेतृत्व गर्ने वालीको रूपमा मकै नै पहिलो वाली हुनेमा संसारभरका वैज्ञानिकहरू एकमत भएका छन्। मानवजातीको दैनिक खानाको २६ प्रतिशत सम्मको हिस्सा मकैले नै ओगटेको छ, र यसलाई भविष्यको वाली (Future Crop) भनि पहिचान गरिएको छ। संसारभर मकैको क्षेत्रफल तथा उत्पादकत्व वढ्दो क्रममा रहेको छ। दशवर्ष अघि दानाको लागि सतप्रतिशत मकै आयात गर्ने श्रीलंकाको हालै आंफुलाइ आत्मनिर्भर भएको घोषणा गरी निर्यात समेत शुरू गरेको छ। यसैगरी भारतले सन् २०२२ सम्ममा मकैको हालको उत्पादनलाई दुइगुनाले वृद्धि गरि मकैमा आधारित औद्योगिकरणलाई तिव्रता दिन पुग्ने मुल्य श्रीखलालाई सम्बोधन गर्ने गरि आक्रामक कार्यक्रमहरू ल्याइसकेको छ।

अन्य मुलुकको स्थिती जे जस्तो भएतापनि नेपालमा भने हाल वार्षिक १२ अर्ब रुपैया बराबरको १० लाख टन अप्रशोधित मकै आयात हुने गरेको छ। कुखुराको दानामा ५५-६५ प्रतिशत मकै नै हुनुपर्दछ। नेपालमा अप्रशोधित मकैको माग वार्षिक ११ प्रतिशतले बढीरहेको छ। हामीले कुखुराको मासु खाँदै गर्दा हरेक टुक्राको ५५% भाग मकै नै खाइरहेका हुन्छौं। नेपालमा कुखुरापालन व्यवसाय वार्षिक ९ प्रतिशतका दरले वृद्धि भइरहेको छ, र कुखुरा पालन व्यवसाय आगामी दशक भित्रै ३ गुणाले बढ्ने प्रक्षेपण भएको छ। तर, नेपालमा परम्परा देखि मकै खेती गर्दै आइरहेको क्षेत्र भने वार्षिक १२ प्रतिशतका दरले घटिरहेको छ। र हाल यस्तो स्थितीलाई सम्बोधन गर्नका लागि नेपाल सरकारले विभिन्न जिल्लाहरूमा मकै खेतीको आधुनिकीकरण गर्नका लागि जोन कार्यक्रमहरू सन्चालन गर्न थालेको पनि छ।

मकै नेपालकै दोस्रो र पहाडी भेगको लागि पहिलो प्रमुख वाली हो। मकैको नेपालमा सरदर उत्पादकत्व २.६७ टन प्रति हेक्टर रहेको छ। आ व ०७५।०७६ देखि कृषि तथा पशुपक्षी विकास मन्त्रालय मार्फत सिन्धुपाल्चोक जिल्लामा पनि प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजनाको मकै जोन विकास कार्यक्रम संचालन हुँदै आइरहेको छ। यस क्षेत्रमा कृषिको आधुनिकीकरणको लागि मुख्य इन्जीनको रूपमा मकैलाई पहिचान गरिएको छ। मकैले खाद्यान्न वालीको रूपमा मात्र नभएर नगदे वाली तथा औद्योगिक वालीको रूपमा समेत आफ्नो पहिचान बनाइसकेको छ। मकैलाई मुख्यवालीको रूपमा खेती गरि उत्पादन वढाउन सकेमा यसकै आधारमा विभिन्न उद्योगधन्दाहरू खोली मकै जोनलाई स्वचालीत आर्थिक क्षेत्रको रूपमा विकास गर्न सकिने परिकल्पना गरिएको छ।

उत्पादनको सम्भावना

हामी संग अत्यन्तै उर्वर जमिन छ, र हामिसंग एकदमै राम्रा कम्पोजिट जातहरू पनि छन्। पाखो र सिंचाई नहुने ठाउँमा यिनै कम्पोजिट जातको मकै उत्पादन गरेमा पनि लाभदायक हुन्छ। त्यस्ता क्षेत्रहरूमा पपकन र स्विटकन हरूलाई पनि प्रवर्धन गर्न सकिन्छ।

हाम्रा किसानहरूले हाम्रै तराइका सिंचित खेतहरूमा वर्षाशंकर जातबाट प्रति हेक्टर ८ देखि १० मेट्रिक टन सम्म मकै उत्पादन गरेका छन्। सिन्धुपाल्चोकमा तराई र भित्री मधेशका उत्पादनशिल इलाकाहरू संग तुलना योग्य रहेका अत्यन्तै मलिला र फराकिला फांट हरू पनि छन्। सडक विजुली लगायतका आधारभूत पूर्वाधारहरूको सुविधा पुगिसकेको ब्रम्हायणी नदीको किनारै किनार लगभग ३०० हेक्टर क्षेत्रफल ओगटेर फैलीएका मलिला र फराकीला फांटहरू लगायत इन्द्रावती नदीको किनारै किनार लगभग ३०० हेक्टरमा फैलिएको भिमटार क्षेत्र पनि अत्यन्तै ठूलो सम्भावनाका साथ आधुनिकीकरणको लागि पर्खिरहेको छ। त्यसैगरी मेलम्चीका फांटहरू पनि मकैमा आधारित कृषिको आधुनिकीकरणका लागि उपयुक्त रहेका छन्।

यी क्षेत्रहरूमा वर्षाशंकर जातको मकै क्रमिक रूपले लोकप्रिय बन्दै गएका छन्। आधुनिकीकरणका साथ खेती गरिएको मकैमा आधारित साना उद्योगहरू समेत वर्षभरी सन्चालन गरी शुरूवाती चरणमा मेलम्ची, इन्द्रावती र वलेफीको उत्पादनले मात्र पनि जोन क्षेत्रलाई एउटा स्वचालीत आर्थिक क्षेत्र को रूपमा विकास गर्नको लागि नौलो र बलियो जग बसाल्न सकिन्छ।

यी क्षेत्रहरूमा वर्षाशंकर (हाईब्रिड) मकैलाई नै व्यवसायीकरण तर्फ लैजान सकिन्छ। क्रमवद्ध रूपमा मकैको विरुवालाई ६-७ पुस्तासम्म स्वसेचन (self-pollination) गरि निकालिएको इन्ब्रेड लाईनहरू आपसमा क्रस गरि निकालिएको पहिलो पुस्ता लाई वर्षाशंकर भनिन्छ। जैविक रूपले धेरै टाढाको नाता पर्ने आमाबुवाको सेचनबाट जन्मेको तुलनात्मक रूपले ठूलो, वालीयो र स्वास्थ्य सन्तान नै हाइब्रीड मकै हो। हाइब्रीड जातहरू उपयुक्त वातावरणमा धेरै उत्पादन दिन सक्ने क्षमता भएका, वालीयो र एकनासको हुने हुँदा वाली कटानी गर्न तथा थन्काउन सजिलो हुने, जैविक तथा वातावरणीय प्रतिकुलतासंग सजिलै लड्न सक्ने, रोग तथा कीरा प्रतिरोधात्मक शक्ति तुलनात्मक रूपमा बढी नै भएका हुने गर्दछन्।

हाइब्रिडको विकासविना मकैको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गराउन अलि कठिन हुने गर्दछ। नेपालमा वर्षेनी करोडौं रुपैया बराबरको विदेशी हाइब्रिड मकैका जातहरू आयात गरिन्छ र उक्त जातहरूमा प्रत्येक वर्ष कृषकहरूले विभिन्न किसिमका समस्याहरू बेहोर्नुपर्दा दोहोरो आर्थिक भार पर्ने गरेको छ। हाल नेपालमै पनि मकैका केहि हाइब्रिड जातहरू विकास गरिसकिएको छ। नेपालमा विकास भइसकेका हाइब्रिड जातहरूको निजि तथा सरकारी साझेदारीमा वीड उत्पादन गरि किसानहरू माझ पुर्‍याउन सकेमा सिन्धुपाल्चोकलाई सजिलै हाइब्रिड मकैमा आत्मनिर्भर बनाउन सकिन्छ। यसका लागि निजि क्षेत्र वीड उत्पादनमा अगाडी बढ्नुपर्ने देखिन्छ र त्यसको लागि हामिसंग प्राविधिक जनशक्ति पनि पुग्दो संख्यामा रहेको छ।

हाइब्रीड लगायत कम्पोजीट मकैको वीड उत्पादनको निमित्त विशिष्टिकृत भौगोलिक क्षेत्रको आवश्यकता पर्ने हुन्छ। हामिसंग वलेफी, विन्जेल, ठूलो सिरुवारी, ठूलोटाटा लगायतका केहि क्षेत्रहरूमा नेपाली हाइब्रीड तथा कम्पोजीट वीड उत्पादनका लागि उच्च सम्भावना युक्त जमिनहरू पनि रहेका छन्। यी लगायत अन्य क्षेत्रहरूमा पनि क्रान्तिकारी गहा सुधार मार्फत वृहत चक्रवावन्दीमा यान्त्रीकरणका साथ कृषिको आधुनिकीकरण गर्न सकिन्छ र सक्नुपर्दछ। त्यसो गरिएमा मात्र पशुपालन लगायत अन्य उद्योगहरूले पनि प्रगति तर्फ चलायमान गति प्राप्त गर्दछन्।

आधुनिकीकरणको पहिलो आधार

पहिलो चरणमा इन्द्रावती र ब्रम्हायणी नदिको आसपासका खेतीयोग्य जमिनहरूलाई आधुनिक तरिकाले व्यवस्थापन गरि उत्तम प्रयोजनमा ल्याउन आलु, मकै, धान र तरकारी उत्पादनको लागि किसानहरूलाई अनुदान सहयोग गर्ने हद सम्म तिनै तहका सरकारहरू एकमत भइ जुट्नु पर्दछ। यस सन्दर्भमा आधुनिकीकरणको लागि क्रान्तिकारी गहा सुधार भनेको के हो र यो कसरी सम्भव छ भनि सामान्यतया सबैले बुझनुपर्ने भएको छ। कृषिको आधुनिकीकरणको लागि पहिलो र अन्तिम शर्त नै सिधा सिधा लाइनमा खेती गरिनु पर्दछ भन्ने हो। सिधा सिधा हुनेगरि लाइनमा वा हार हारमा विरुवा वा वीड रोप्नको लागि मेसीनको प्रयोग गर्नु पर्दछ। मेसीनको प्रयोग हुनासाथ उत्पादन लागत स्वरूप लाग्ने मानविय श्रम मुल्यमा भारी गिरावट आउने हुन्छ। मेसीनले वीड वा विरुवा लगाइने अवस्थामा विरुवा देखि विरुवा सम्मको दुरी र हार देखि हार सम्मको दुरी निश्चित मापदण्डका साथ निर्धारण गरिएको हुन्छ। दुरी वमोजिम हिसाव गर्दा प्रति एकाइ क्षेत्रफलमा लाग्ने मल विउ देखि लिएर अन्तिम उत्पादन समेतलाई वाली कटानी भन्दा

अगाडी नै आंकलन गर्न सकिन्छ। जसले गर्दा वजार व्यवस्थापनलाई वाली टिप्नुभन्दा अगाडी नै सुनिश्चित गर्न सकिन्छ।

उदाहरणको लागि मकैको आधुनिकीकरणलाई लिऔं। ७५ सेमी चौडा हारहरूमा हरेक २५ सेन्टीमिटरमको फरकले यदि मकैको विउलाई सिड डील मेसिन द्वारा माटोमा खसाल्ने हो भने प्रति रोपनी ३३०० वटा वोटहरू लगाउन सकिन्छ। यदि ७५ प्रतिशत वोटमा मात्रै पनि प्रति वोट दुइ घोगा मकै फल्छ भन्ने मान्ने हो भने प्रति रोपनी ५८०० घोगा मकै फल्ने कुरा यकिन गरि, मकै छरेकै दिन घरमा बसिबसि हिसाव निकालेर व्यापारी संग संपर्क गर्न सकिन्छ। त्यसैगरी हरेक वोटको आवश्यकता अनुसारको खाद्यतत्व, सिंचाइ जस्ता उत्पादन सामग्रीको समेत खेर नजाने गरि हिसाव गरेरै व्यवस्थापन गर्न सकिन्छ। तर यो सबै गर्नको लागि हाम्रा खेतवारीहरू यन्त्रमैत्री हुनुपर्दछ।

केवल पाखुरामा उम्लिएको रगतको भरमा हाम्रा बाजे-बराजुहरूले पहाडहरू सम्प्याएर बारी र खेतहरू तयार गरेका हुन्। खेतवारीहरू आवाद गर्नको लागि उनिहरूसंग स्वाभिमानको बलमा उभिएको "पौरख" बाहेक अरु केहि थिएन। यदि पुर्खाको महान विरासत बोकेको त्यो तातो रगत आज पनि हाम्रो पाखुरामा दौडिरहेकै छ भने, हामिले पनि आधुनिक कृषिको लागि हाम्रा खेतवारीहरूमा आजको आवश्यकता अनुसार यन्त्र अनुकुल यहाँ उल्लेख गरिए अनुसार हुनेगरि सुधार गर्नु पर्दछ। हजारौं वर्ष पछि जन्मिने हाम्रा सन्ततीहरूले पनि कम्तिमा खान चाहि पाउनुपर्छ, र त्यस्तो खानेकुरा फलाउन खेतीयोग्य जमिन नै चाहिन्छ। हामिले भोगचलन गर्दै आइरहेको जमिनलाई ऊनै भविष्यका सन्ततीहरूको लागि भनेर "नासो" को रूपमा पुर्खाहरूले हाम्रो हातमा छोडेर गएका छन्। पुर्खाले हामिलाई हस्तान्तरण गरेजस्तै, हामिले पनि हाम्रा सन्ततीलाई हाम्रा खेतीयोग्य भूमिहरू जस्ताको तस्तै तर समयअनुसारको सुधार गरेर झन धेरै उत्पादन हुने स्तरमा पुर्‍याएर बुझाईदिनु पर्दछ, ता कि तिनका छोराछोरीले पनि हामिले जस्तै गरि आरामले खान पाउन्। हाम्रा सन्ततीको खान पाउने अधिकारको संरक्षण गर्नु हाम्रो परम कर्तव्य हो।

परंपरागत खेतवारीहरूलाई सुधारै नगरिकन आधुनिक खेतीको अपेक्षा गर्न सकिदैन। त्यसकारण कृषियोग्य भूमिको प्रयोगमा भईरहेको खण्डीकरण रोक्न, आफ्नो संबिधान आफै बनाएको विरासतमा टेकेर अहिलेकै स्थानिय सरकारहरूले सन्ततिको भविष्यका लागि क्रान्तिकारी गहा सुधारमा आवश्यक पहल कदमि लिनुपर्दछ। र त्यस्तो पहलकदमिलाई हर तरहले सहयोग गर्न प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना प्रतिबद्ध रहेको छ। यन्त्रमैत्री हुने गरि सुधार गर्न सकिने सम्भावना भएका फांटहरूमा सिंचाइ, सडक, विजुली जस्ता आधारभूत सुविधाहरू लगभग पुगिसकेका छन्। यस्ता फांटहरूलाई मकै लगायतका मुख्य खाद्यान्न वालीको उत्पादनमा केन्द्रित गराउनु पर्दछ। गहा सुधार गर्नकालागि अलि बढी नै लगानी लाग्ने भिराला क्षेत्रहरूमा चाहि फलफूल तथा जडिवुटीको उत्पादन तर्फ जान सकिन्छ।

युवा संलग्नता

मकै अत्यधिक उत्पादनशील क्षमता भएको वाली हो। धान वा गहुँ संग तुलना गर्दा मकैको कम्तीमा पनि ३ गुणाले बढी बायोमास उत्पादन हुन सक्दछ, र मकैको कुनैपनि भाग खेर जाँदैन। मकै प्रशोधन गर्न पनि सजिलो वाली हो, र यो उत्पादनको लागि अन्य भन्दा कम खर्च लाग्ने वाली हो।

ग्रामीण युवाहरू नेपालको कृषि उत्पादनमा सक्रिय रूपमा संलग्न हुन खोजेता पनि सामाजिक र आर्थिक अवस्थाले गर्दा उनीहरू वैदेशिक रोजगारीमा जान बाध्य भएको अनुभव गर्दछन्। युवा भनेको ऊर्जावान, सृजनात्मक, नवीन, उत्पादक र प्रतिबद्ध श्रमशक्ति हो जसले कृषिमा अपेक्षित विकासको अनुवाद गर्न सक्दछ। तसर्थ, दिगो कृषि र ग्रामीण विकासका लागि सक्रिय सहभागीको रूपमा ठूलो संख्यामा युवाहरूको परिचालन गर्नका लागि आधुनिक मकै खेती र यसमा आधारित उद्योगधन्दाहरू सन्चालन गरिनु एक भरपर्दो